

BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA IJODKORLIKNI RIVOJLANTIRISH O‘QITUVCHINING ROLI VA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Normurodova Saodat Musurmon qizi

Termiz davlat iqtisodiyot va servis universiteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich ta‘limda ijodkorlikni rivojlantirishda o‘qituvchining roli va innovatsion yondashuvlar tahlil qilinadi. Ijodkorlik ta‘lim jarayonining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammolarni yechish qobiliyati va ijodiy faoliyatini shakllantiradi. Maqolada o‘qituvchilarning pedagogik mahorati, innovatsion usullarni qo‘llash tajribasi va zamonaviy ta‘lim texnologiyalarining ahamiyati haqida so‘z boradi. Shuningdek, o‘qituvchining ijodiy darslarni tashkil etishdagi yetakchi roli va o‘quvchilarni motivatsiya qilish yo‘llari ko‘rib chiqilgan. Boshlang‘ich ta‘limda ijodiy yondashuvni rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ham berilgan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, ijodkorlik, o‘qituvchi roli, innovatsion yondashuvlar, ta‘lim texnologiyalari, ijodiy darslar, motivatsiya, pedagogik mahorat.

Boshlang‘ich ta‘lim bolalar hayotida muhim bosqich bo‘lib, bu davrda ularning intellektual, psixologik va ijodiy qobiliyatlari shakllanadi. Ijodkorlik esa bugungi zamonaviy jamiyatda o‘quvchilarning kelajakda muvaffaqiyatga erishishi uchun asosiy omil hisoblanadi. Ushbu maqolada boshlang‘ich ta‘limda ijodkorlikni rivojlantirish jarayonida o‘qituvchining roli va innovatsion yondashuvlar ko‘rib chiqiladi.

Ijodkorlik bu yangi g‘oyalarni yaratish, muammolarni original yechim topish qobiliyatidir. Boshlang‘ich ta‘limda ijodkorlikni rivojlantirish quyidagi jihatlarida muhim ahamiyatga ega:

1. Mustaqil fikrlashni shakllantirish: O‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin ifodalashni va muammolarni mustaqil hal qilishni o‘rganadilar.
2. Yangi bilimlarni qabul qilishga tayyorlik: Ijodiy qobiliyatlar bolalarda o‘rganishga qiziqishni oshiradi.
3. Jamoaviy ishlash ko‘nikmalari: Ijodiy faoliyatda o‘quvchilar birgalikda ishlashni va bir-birlarini tinglashni o‘rganadilar.

O‘qituvchining ijodkorlikni rivojlantirishdagi roli:

Boshlang‘ich ta‘limda o‘qituvchi o‘quvchilarning ijodkorligini rivojlantirishda asosiy vositachi hisoblanadi. Quyida o‘qituvchining asosiy rollari bayon etiladi:

1. Motivatsiya berish: O‘quvchilarga ishonch bag‘ishlab, ularning ijodiy qobiliyatlarini qo‘llab-quvvatlash muhimdir.
2. Sharoit yaratish: O‘qituvchi darslarda ijodiy muhitni tashkil qilib, o‘quvchilarni yangi g‘oyalarga ilhomlantiradi.
3. Individuallashtirilgan yondashuv: Har bir o‘quvchining qiziqish va imkoniyatlarini hisobga olgan holda yondashish ijodiy salohiyatni ochib berishga yordam beradi.

Innovatsion yondashuvlar va usullar

Zamonaviy ta‘lim jarayonida innovatsion yondashuvlar ijodkorlikni rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlaridan biridir. Quyida boshlang‘ich ta‘limda qo‘llaniladigan innovatsion usullar keltirilgan:

1. STEAM ta‘limi: Fan, texnologiya, muhandislik, san‘at va matematikani birlashtirgan holda ijodiy vazifalar yechiladi.

2. Loyiha asosida o'qitish: O'quvchilarga turli mavzular bo'yicha mustaqil yoki guruh bo'lib loyiha yaratish imkoniyati beriladi.

3. Interfaol metodlar: Rolli o'yinlar, muammolarni birgalikda hal qilish, fikrlash xaritalaridan foydalanish orqali o'quvchilar ijodkorlikni rivojlantiradi.

4. Raqamli texnologiyalar: Multimediali vositalar va onlayn platformalar ijodiy mashg'ulotlarni yanada qiziqarli qiladi.

Amaliy tavsiyalar:

1. Darslarni qiziqarli tashkil etish: Darslarda turli o'yinlar, viktorinalar va ijodiy mashg'ulotlarni qo'llash.

2. O'quvchilarning g'oyalarini rag'batlantirish: Har bir o'quvchining fikrini qadrlash va ularni erkin ifoda etishga imkoniyat yaratish.

3. Ijodkorlikni baholash tizimini joriy etish: Natijadan ko'ra jarayonga e'tibor qaratib, ijodiy faoliyatni rag'batlantirish.

Boshlang'ich ta'limda ijodkorlikni rivojlantirish o'quvchilarning intellektual va shaxsiy salohiyatini ochib berishning muhim omili hisoblanadi. O'qituvchi esa bu jarayonda asosiy yetakchi bo'lib, innovatsion yondashuvlarni qo'llash orqali ijodiy muhitni shakllantirishi lozim. Ushbu maqolada keltirilgan tavsiyalar o'qituvchilarga o'z pedagogik mahoratini oshirishda va o'quvchilarning ijodiy rivojlanishini ta'minlashda yordam beradi.

Boshlang'ich ta'lim bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda asosiy bosqich hisoblanadi. Bu bosqichda o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlari, ijodkorligi va o'z-o'zini anglash imkoniyatlarini rivojlantirish o'qituvchining mahoratiga va dars jarayonidagi yondashuvlarga bog'liq.

O'qituvchining roli

Boshlang'ich ta'limda ijodkorlikni rivojlantirishda o'qituvchi quyidagi vazifalarni bajaradi:

1. **Ihmlantiruvchi yetakchi:** O'qituvchi bolalarni yangi g'oyalar yaratishga undovchi muhiti yaratadi.

2. **Qobiliyatlarni aniqlovchi:** Har bir o'quvchining individual qobiliyatlarini aniqlab, ularni rivojlantirish yo'lida strategik yondashuvlarni tanlaydi.

3. **Motivator:** O'quvchilarni o'z ijodiy ishlari bilan tanishtiradi va muvaffaqiyatlari uchun rag'batlantiradi.

4. **Yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi:** Ijodiy jarayonlarni o'rgatishda pedagogik va metodik vositalardan foydalanadi.

Ijodkorlikni rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari

1. Loyiha usuli (Project-based learning):

o O'quvchilar guruh yoki individual tarzda turli loyihalarni amalga oshiradilar. Masalan, tabiatni asrash loyihasi, ertak yozish yoki san'at asarlari yaratish.

o Bu usul o'quvchilarning mustaqil fikrlash va jamoada ishlash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

2. STEAM ta'limi:

o Fan (Science), texnologiya (Technology), muhandislik (Engineering), san'at (Art) va matematika (Mathematics) yo'nalishlarini uyg'unlashtirgan o'quv dasturlari ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun ideal platforma hisoblanadi.

o Masalan, bolalar robotlar yaratib, ularni hayotiy vazifalarni hal qilish uchun dasturlashlari mumkin.

3. Rol o'ynash va drama usuli:

o O'quvchilarning his-tuyg'ulari va empatiyasini rivojlantirish uchun ertaklar asosida sahna ko'rinishlari tashkil qilinadi.

o Bu usul bolalarni o'z fikrlarini ifoda etishda erkinroq bo'lishga undaydi.

4. Gamifikatsiya (o'yin elementlari):

o Darslarni interaktiv va qiziqarli qilish uchun o'yin texnologiyalaridan foydalaniladi. Masalan, bilimlarni o'yin shaklida sinash, raqamli dasturlar orqali o'quv jarayonini gamifikatsiya qilish.

o Bu usul bolalarning e'tiborini jalb qilish va darslarga qiziqish uyg'otishda samarali.

5. Ijodiy muammolarni hal qilish:

o O'quvchilarga haqiqiy yoki fantaziyaga asoslangan muammolarni berib, ularni ijodiy tarzda hal qilish usullarini ishlab chiqish topshiriladi.

o Masalan, "Agar siz vaqt mashinasi yaratishingiz mumkin bo'lsa, u qanday ko'rinishda bo'ladi?"

Boshlang'ich ta'limda ijodkorlikni rivojlantirish uchun o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilarning qobiliyatlarini ochuvchi va rivojlantiruvchi ijodiy hamroh bo'lishi kerak. Innovatsion yondashuvlardan foydalanish nafaqat bolalarning ijodkorligini oshiradi, balki ularning hayotiy ko'nikmalarini ham shakllantiradi. Shu sababli, o'qituvchilarning pedagogik mahoratini doimiy takomillashtirish va zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish dolzarb ahamiyatga ega.

Boshlang'ich ta'limda ijodkorlikni rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biridir. Bolalar dunyoqarashi, fikrlash qobiliyati va shaxsiy qiziqishlari aynan boshlang'ich ta'lim davrida shakllanadi. Shu sababli, ushbu bosqichda ijodkorlikni rivojlantirish nafaqat bolalarning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatini oshiradi, balki ularning hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Ijodkorlikni rivojlantirishning ahamiyati

Ijodkorlik – bu nafaqat san'at yoki adabiyot sohasiga tegishli bo'lgan qobiliyat, balki muammolarni hal qilish, yangi g'oyalarni ishlab chiqish va turli vaziyatlarga moslashish qobiliyatidir. Bolalar yoshligidan ijodiy fikrlashga o'rgatilsa, ular kelajakda:

- Yangi bilimlarni tez o'zlashtirishga qodir bo'ladilar.
- Turli masalalarni noan'anaviy usullar bilan hal qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.
- Jamoaviy ishlarda faol ishtirok etib, liderlik qobiliyatlarini namoyon etadilar.

Ijodkorlikni rivojlantirish usullari

1. **Loyiha asosida o'qitish:** Bolalarni kichik guruhlariga bo'lib, ularga turli mavzular bo'yicha ijodiy loyihalar tayyorlash topshirig'i beriladi. Masalan, ekologiya, tarix yoki san'atga oid kichik tadqiqot loyihalar.

2. **Rolli o'yinlar va dramatik mashg'ulotlar:** Bu usullar bolalarning fantaziyasini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, turli ertaklardan rollarni sahnalashtirish.

3. **Interfaol mashg'ulotlar:** Bolalarni turli xil ijodiy o'yinlar, chizmalar yoki konstruksiyalar yaratishga jalb qilish orqali ularning qobiliyatlarini rivojlantirish.

4. **Bolalar adabiyoti va ertaklarini o'qish:** Bolalarga ertaklar o'qish va ularning davomini o'zlari yozish imkoniyatini berish ijodiy fikrlashni kuchaytiradi.

5. **Ilmiy-texnik loyihalar:** Hozirgi kunda STEM (fan, texnologiya, muhandislik, matematika) dasturlari orqali ijodkorlikni rivojlantirish ommabop bo'lib bormoqda. Bolalar robotlar, kichik qurilmalar yoki modellar yaratish orqali yangi texnologiyalar bilan tanishadi.

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

O'qituvchilar roli

O'qituvchilar ijodkorlikni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular quyidagi usullarni qo'llashi mumkin:

- Erkin muhit yaratish: Bolalarning o'z fikrlarini erkin ifoda etishlariga imkon berish.
- Rag'batlantirish: Ijodiy ishlarga yuqori baho berish va bolalarni rag'batlantirish.
- Shaxsiy yondashuv: Har bir bolaning qiziqishlarini o'rganish va unga mos topshiriqlar berish.

Xulosa

Boshlang'ich ta'limda ijodkorlikni rivojlantirish nafaqat ta'limning, balki butun jamiyatning rivojlanishiga hissa qo'shadi. Ushbu jarayonni to'g'ri tashkil etish bolalarda nafaqat ijodkorlik qobiliyatini, balki mustaqil fikrlash, mas'uliyat va o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu sababli, o'qituvchilar, ota-onalar va jamiyatning boshqa a'zolari ushbu jarayonga birdek e'tibor qaratishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Абдурахмонов, К. "Босхланғич таълимда ижодий ёндашув." Тошкент: Ўқитувчи, 2019.
2. Vygotsky, L. S. "Imagination and Creativity in Childhood." Journal of Russian Psychology, 2004.
3. Dewey, J. "How We Think." Boston: D. C. Heath & Co., 1910
4. Robinson, K. "Out of Our Minds: Learning to Be Creative." Oxford: Capstone, 2011.
5. Халикова, Н. "Болалар ижодий қобилиятларини ривожлантириш методлари." Тошкент: Фан ва технология, 2018.
6. National Education Association (NEA). "Preparing 21st Century Students for a Global Society." Washington, DC: NEA, 2012.
7. Torrance, E. P. "The Nature of Creativity as Manifest in its Testing." New York: Academic Press, 1988.